СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 196. Джерзі Сіти, Н. Дж., четвер, 22-го серпня 1940. No. 196. Jersey City, N. J., Thursday, August 22, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ДОВКОЛА ДЕБАТИ РУЗВЕЛТА-ВИЛКОГО

ГАЙД ПАРК. — На пресовій конференції, на запит журналіста, чи президент зудумує приняти визов Вилкого до прилюдних дебат, президент відповів, що ні. Бо він є президентом великої держави, до того нині напружені часи, так що він не має на це часу, сказав президент.

РОШВИЛ (Індіяна). — Довідавшись про ту заяву Рузвелта, републиканський президентський кандидат Вендел Вилкі, що тепер перебуває у своїм родиннім стейті, відповів, що таке оправдання не вистарчає. Час на дебату важних суспільних справ повинен у президента знайтись. Бо це демократичний край і обовязком президента є відповідати на всі основні суспільні питання, та інформувати про них суспільність, говорив Вилкі. Після цеї заяви він щераз визвав президента, щоб таки той згодився на прилюдні дебати. Вилкі зо свойого боку погоджувався поїхати в те місце, в яке президент вкаже, щоб президентові заощадити часу на поїздку.

ВЕРШОК АРМІЇ.

ВАШИНГТОН. — Ґенерал Джордж Маршал, шеф штабу американської армії, заявив перед сенатським комітетом наділів, що в теперішню пору американська армія чисельно мусить зрости до 1,200,000 вояків. Але це лиш початок. Бо ціллю, до якої прямує штаб є добре озброєна армія, зложена з 4,000,000 вояків і старшин. Такої саме армії потрібно для Америки, щоби оборонити якслід свої простягні території. Але до цього числа штаб ітиме повільно, приготовляючи наперед приміщення, однострої, зброю.

Є ГРОШІ, НЕМА ДЕ КУПИТИ.

ВАШИНГТОН. — Адмірал Таверс заявив, що американська фльота має гроші на закупно 4,200 літаків для фльоти, але не може тих літаків ні купити, ні замовити. Причиною цього є це, що американські фабрики спантеличені обмеженнями відносно зисків, не чуються певними відносно податків, а також уряд не унормував питання, чи кошти віднови основних капіталів будуть включені до чистих зисків, чи ні? Адмірал Таверс говорив, що уряд повинен це якнайскорше унормувати і повинен промисловцям виразно сказати, що віднова основних капіталів не входитиме до рубрики чистих зисків.

ФАБРИКИ ПРИГОТОВЛЯЮТЬСЯ.

ВАШИНГТОН. — Пять американських фабрик літаків видали спільну заяву, що будуть наперед приготовлятись до виробу літаків, а навіть ті літаки виробляти, а щойно опісля будуть говорити з урядом про зиски. До тих компаній належать: Доглас, Консолідейтед, Лакгед, Боінг і Волті. Ці компанії, хоч ще не мають жадних підписаних контрактів із урядом, вже закупили на сто міліонів долярів сирівців, а також вложили 50 міліонів долярів на розбудову своїх фабрик.

КОНТРТОРПЕДОВЦІ ГОТОВІ.

ВАШИНГТОН. — Коли б конгрес ухвалив, що „перестарілі" контрторпедовці можна висилати до Англії, то 50 з них можна булоб вислати впродовж кількох днів. Бо вони вповні готові до плавби. Від часу закінчення війни вони стояли нечинні. Але їх добре висмаровано товщами і червоним оловом, так що вони не поржавіли. В останніх часах власти звеліли їх цілком відчистити. Їх всіх було 128, але половина з них вже знаходиться у чинній американській службі. Вони мають на собі чотири цалеві гармати і 21-цалеві торпедові труби.

КОНВОЇ ДЛЯ КОРАБЛІВ З УТІКАЧАМИ.

НЮ ЙОРК. — Спенсіонований адмірал Ятс Стірлінг у своїй статті до „Н. Й. Таймсу" 21 серпня ц. р. пише, що Америка не повинна боятись гніву Гітлера, а навіть ризика війни з ним, а таки повинна помогти Англії перевезти до Америки 200,000 дітей, яким грозить смерть, або тяжке покалічення. В тій цілі Америка повинна не лиш вислати свої кораблі, але дати тим кораблям воєнні конвої.

НОВІ РОЗПОРЯДКИ ДЛЯ ЧУЖИХ ДИПЛЬОМАТІВ.

ВАШИНГТОН. — Секретаріят стейту порішив, що від тепер так буде, що коли котрийсь американський край викине якогось чужого диплиомата тому, бо той займається внутрі підозрілою роботою, то Злучені Держави Америки також не приймуть його до себе. Цей розпорядок видано у звязку з випадком, у якім Бразилія викинула німецького дипльомата Ріда за підривну роботу, а того дипльомата Німеччина призначила до Америки. Америка сказала, що також його не бажає.

ТРОЦЬКОГО ТЯЖКО ПОРАНЕНО

МЕКСИКО СИТІ. — Лев Троцький, відомий большевицький діяч і непримиримий ворог Сталіна перебуваючи тепер на еміграції, зазнав тяжких ран від одного свого „близкого приятеля", якого тепер уважають затаєним агентом Г.П.У. Цей агент, Джек Моранд ден Дрешл, вкрутився в довіря Троцького так, що став майже членом родини. Він свобідно входив до помешкання Троцького і виходив звідтам, хоч те помешкання було стережене немов твердиня. Та ось минулого вівтірка нагло виринула між Троцьким і Дрешлем коротка словна перепалка, після якої Дрешл сокирою кілька разів ударив Троцького в голову та завдав тяжкі рани. На крик Троцького прибігли люди і зловили напасника. Але Троцький так тяжко поранений, що має маленькі шанси вийти з життям. Лікарі кажуть, що ці шанси один до десять. Троцький тепер у шпиталі. Але в шпиталі знаходиться також Дрешл, якого поважно поранили сторожі, коли розброювали його. Троцький на хвилину відзискав у шпиталі притомність, але сказав, що для поліції не має зробити жадної заяви.

Це вже другий замах на життя Троцького в цім році. В травні ц. р. агенти Сталіна напали на його віллю і хотіли його стрілами вбити. Але застрілили лиш одного сторожа Троцького, а його самого ні.

ЗАПЕРЕЧЕННЯ РУЗВЕЛТА

ГАЙД ПАРК. — Президент Рузвелт перед журналістами заперечив, начебто американські „перестарілі" контрторпедовці, замісць йти до Англії, будуть стерегти берегів Канади. Недавно осягнене порозуміння між Америкою і Канадою в цілі оборони північної частини західної півкулі, не має нічого спільного з цими контрторпедовцями, говорив президент.

ЯПОНЦІ ПАЛЯТЬ ЧУНКІНҐ

З Шанґаю звідомляють, що долішню частину теперішньої столиці Китаю, міста Чункінґ, знищили й спалили японці до тла. Вони кидали запальні бомби упродовж 24 годин. Місто Чункінґ походить ще з девятого століття, й тому мало багато деревляних домів. Вогонь шалів на просторі 15 квадратових миль. Знищення робить застрашаюче враження.

БРИТАНІЯ НЕ ДОЗВОЛИТЬ НА ПЕРЕВІЗ ХАРЧІВ ДО БЕЛЬҐІЇ

В англійському парляменті заявив премієр Чорчил, що Англія буде пильно блькувати Німеччину, Італію, Францію й всі краї, що їх тримає під окупацією Німеччина.

Чорчил відкинув пропозицію бувшого американського президента Гувера про доставу харчів для голодуючих у Бельгії. Міністер економії Далтон доповнив заяву Чорчила кажучи, що на його погляд окуповані краї мали доволі харчів перед німецьким наїздом, але їх забрала Німеччина.

ОПРАВДАНІ АКТОРИ

САН ФРАНЦІСКО. — Конгресмен Даєс, який в Каліфорнії досліджує комуністичну діяльність, заявив, що актори Джеймс Каґней, Гомфрей Боґарт, Фридерик Марш та фільмовий письменник Филип Дон, рішуче не мають нічого спільного з комунізмом. Вони впали жертвою провокації з боку комуністичного організатора Ліча.

РУЗВЕЛТІВ ПОСОЛ ДО ВАТИКАНУ ВЕРТАЄ ДОМІВ

З Риму сповіщують, що Мирон Тейлор, особистий посол президента Рузвелта до Ватикану, попрощався з Римським Папою і вибирається до Злучених Держав.

ЗЛОЧИНИ ЗРОСТАЮТЬ

ОЛБАНІ. — В стейті Ню Йорк за останній рік загальне число злочинів зросло на 1.3%. Потішаючим у тій статистиці може бути хіба це, що зросло лиш число малих злочинів, зате великі злочини змаліли на 8.9%. Одначе зріст малих злочинів в остаточнім обчисленні побив знижку малих злочинів і загальна сума є відемна.

ПРОТИ МАСОНІВ

ВІШІ. — Урядовий розпорядок розвязує в Франції дві центральні масонські льожі, що мали яких 200 філій. Їхнє майно має бути сконфісковане й продане на ліцитації, а дохід має бути вжитий на добродійні цілі. Масонські льожі були розвязані перший раз у Франції в 1851 р. за Наполеона III.

ЗНАЙШЛИ НАГРОБНИЙ КАМІНЬ ЕЛЕНОРИ ДЕЙР

АТЛАНТА (Джорджія). — Д-р Г. Дж. Пірс, президент Брено Каледж, знайшов нагробний камінь з написю: „Тут спочиває Еленора Дейр, 1599. Разом сім від 1593". Камінь був засипаний під скалами 10 миль на північ від Атланти. Нема сумніву, що камінь правдивий. Коли так, то це нагробник матері Верджінії Дейр, першої дівчини англійського походження, що народилася в Америці. Еленора була донькою першоог говернора Джана Ґвайта. Це була відважна жінка, що вела так звану в історії „загублену кольонію" з Роановк в р. 1587.

ЧЕКАЄ НА НАЦІСТІВ. — Нутро з заборол, побудованих вздовж англійського побережжя, щоб спинити намірений наїзд націстів. Деякі вояки на своїх постоях, інші ладують кріси системи Брен. Образки перепустила британійська цензура.

АНГЛІЙСЬКИЙ УРЯД ПРОСИТЬ АМЕРИКУ ВОЄННИХ КОРАБЛІВ

ДАЄ В ЗАМІНУ БАЗИ.

ЛОНДОН. — Англійський премієр Чорчил проголосив у палаті послів британійського парляменту прохання до Злучених Держав, щоб вони віддали Англії перестарілі воєнні кораблі типу нищителів. Зате обіцює Чорчил віддати Америці воєнні бази для приміщення воєнних кораблів у цілій західній півкулі, починаючи від Нової Фундляндії аж до Карібійського моря на 99 літ.

При цій нагоді сказав Чорчил, що Англія вже тепер перевищила Німеччину будовою літаків і починає проти неї офензиву.

В палаті послів сказав міністер закордонних справ Галіфакс, що між Англією й Злученими Державами заключено вже давніше ріжні умови для відступлення деяких островів на Тихому океані для достави топлива американським кораблям. Одначе англійський уряд застерігся, що такі умови не є продажею британійських посілостей Америці.

ІТАЛІЯ ПЛЯНУЄ ЗАНЯТИ ДОСТУП ДО ЧЕРВОНОГО МОРЯ.

РИМ. — Урядово оголошено тут заняття англійського краю Сомалі у Східній Африці італійськими військами після 11-денної кампанії. Столичне місто провінції, Бербера, переходить в італійські руки, хоч англійці його частинно спалили, заки вийшли з міста. З нутра краю прибувають озброєні відділи тузенців на верблюдах і піддаються італійській команді. До Мусоліня наспіли побажання від Гітлера з приводу перемоги.

Премієр Мусоліні видав наказ військам у Сомалі „вдарити в інший бік", здогадливо на англійську пристань Вйден. Вона находиться напроти Бербери по другій стороні заливу Баб-ель-Мандеб і боронить полудневого приступу до Червоного моря.

ІТАЛІЙСЬКІ ВІЙСЬКА ЗБИРАЮТЬСЯ НА ГРАНИЦІ ГРЕЦІЇ.

АТЕНИ. — Після чотирьох днів спокою положення погіршилося. Італійські війська почали нагромаджуватися на грецькій границі по альбанськім боці.

Грецький уряд покликав до служби кілька тисяч запасних вояків упродовж останнього тижня для скріплення оборонної армії.

Переведене слідство в справі сторпедування корабля Геле виказує сліди італійських стрілів. Досі ніхто не міг провірити, чия то підводна лодка напала на Геле.

АНГЛІЙЦІ НИЩАТЬ НІМЕЦЬКІ ЛЕТУНСЬКІ МАЙДАНИ.

ЛОНДОН. — Воєнне звідомлення каже, що англійські літаки збомбардували 30 летунських майданів у Німеччині і на території занятій німцями у Франції. Крім того впали жертвою англійських бомб такі військові обєкти, як німецька фльотна база в Кіль, нафтові збірники в Амб коло Бордо, рафінерія нафти в Ганновер, стація електричної сили в Шорневіц коло Липська, комунікаційні перехрестя в Рурщині й ін.

Дальше англійські літаки збомбардували два німецькі транспорти в Гаґесунд в Норвеґії.

НІМЦІ ДОБРЕ ВІДПЛАЧУЮТЬСЯ АНГЛІЙЦЯМ.

ЛОНДОН. — Німеччина посилає одну филю за другою своїх летунів на південно східне побережжя Англії, як це оголосив премієр Чорчил у парляменті. Німецькі літаки залетіли навіть у глибину Англії. При одним німецьким налеті розгорілася велика повітряна боротьба між німцями й англійськими оборонцями, яка тривала дві години. Глядачі висловили думку, що битва була одною з найбільш завзятих. З німецьких літаків падали бомби, але шкода незнана.

Крім того німці нападали на англійські прибережні вантажні кораблі, але їх прогнано. В ночі німці налітали на ріжні околиці Англії й кидали бомби.

НІМЦІ БОМБАРДУЮТЬ АНГЛІЮ З ГАРМАТ.

ЛОНДОН. — Знавці твердять, що німці вже стріляють на англійські побережжя із своїх далекосяжних гармат, уставлених на побережжі Франції. Військові експерти тієї думки, що німці мають гармати, з яких можна стріляти і 80 миль, коли вони в часі першої світової війни стріляли на Париж гарматами з віддалі 50 миль. Найближчі теперішні бази німецьких далекосяжних гармат уставлені в Кап Ґліз Нез між пристанями Бульонь і Кале у Франції.

МАБУТЬ ТАЙНА НІМЕЦЬКА ЗБРОЯ.

ЛОНДОН. — Влада розсліджує звідомлення, що німці кидали на пробу якісь нові бомби, що в часі лету розділюються на дрібніші й викликують загальне спустошення довкруги. Це булиб так звані „кошикові бомби". Кажуть, що Німеччина наслідує в тому відношенні Совєти, які вживали подібних бомб у часі виправи на Фінляндію. Це малаб бути оця „тайна зброя", про яку так часто згадується.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holodays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗА ТІСНІШУ ЗВЯЗЬ З КАНАДОЮ

Хто слідить за взаєминами Злучених Держав з Канадою, той мусить завважити, що вже від довгого часу ідуть постійні, добре обдумані намагання зближення тих двох великанських земель американської півкулі. Війна Англії з Німеччиною й Італією ті намагання тільки закріпила, і то в такий спосіб, що видвигнула по обидвох боках цілу низку надзвичайно важних державних справ, які сьогодня вважаеться спільними. Очевидно, що іде тут у першу чергу про оборону перед евентуальним нападом з Европи, чи може й з Азії. Тому, якщо війна в Европі затягнеться, то тих спільних справ буде куди більше. Може навіть дійти і до того, що границя між Канадою і Злученими Державами матиме дуже фіктивне значення. Уже тепер дехто припускає, що її взагалі не треба . . .

На ту тему можнаб ріжно фантазувати. Але одно певне, що „новий порядок", який має повстати в світі по війні, зближить між собою і американські держави, а зокрема Злучені Держави й Канаду, що вже й без того сильно зближені ідеольоґічно й тими інтересами, які виринули наслідком теперішнього воєнного конфлікту.

Порушуємо ту справу ще й з того боку, що в Канаді є поважне число канадійців, що є з української крови. А зближення Злучених Держав і Канади означає само собою також і тісніший звязок між американцями і канадійцями української крови. Ми вже нераз писали про потребу вдержування такого звязку з чисто культурного боку. Є вигляди й на іншу співпрацю, як от бизнесову. І є також можливости кращого використання великих демократичних потуг — Злучених Держав і Великої Британії — для знищення тих диктатур, під якими мучаться міліони українського народу в Европі.

Маючи ось ті речі на увазі, радіємо, що акція приєднування канадійців українського роду до У. Н. Союзу, починає давати дуже ґарні висліди. Те, що канадійці станули в кампанії приєднування нових члінів до У. Н. Союзу, на першому місці, заслугує на те, щоб це піднести як здоровий і розумний вияв охоти до тої співпраці, про яку вище зазначено. У. Н. Союз уявляє собою орґанізацію, яка голосить і визнає ті високі ідеали свободи і людської гідности, на яких побудована теж і демократія Канади. А якщо тепер іде рух за ще тісніше зближення між Канадою і Злученими Державами, то У. Н. Союз є цілком певно тою американською установою, яка, у своїх скромних розмірах, тому зближенню пособляє, коли втягає в свої ряди ще й канадійців українського роду. Вправді У. Н. Союз працює як орґанізація на двох територіях, але з одною й тою самою ідеєю, такою, яка є в інтересі Злучених Держав і Канади. Колиж, додатково, в У. Н. Союзі члени займаються ще й такою акцією, що висвітлює перед світовими демократіями ту страшну кривду, яку терпить 45 міліонів українського народу в Европі від терору, насильства й диктатур, то й це є в інтересі згаданих країв.

З ПОЛІТИЧНИХ ДУМОК КАНДИДАТА НА ПРЕЗИДЕНТА КРАЮ

Цього року припадає важна подія: вибори президента нашого краю. Коли такі вибори являються надзвичайною подією у звичайних часах, то ясне що набирають вони особливої ваги в таких критичних часах як теперішні. Тому і зрозуміле, що нам усім треба ставитись тепер з особливою увагою до сповнення того горожанського обовязку, який на нас припаде цеї осені, коли будемо вибирати нового президента. Наш дотеперішній президент, Френклин Д. Рузвелт, дав згоду на те, щоб його Демократична Партія поставила втретє кандидатом на президента краю. Партія його вибрала і през. Рузвелт буде знову кандидувати. Републиканська Партія вибрала кандидатом на президента Венделя Вилкого. Політичні напрямні през. Рузвелта нам добре відомі, бо ми вже є під його кермою майже 8 років. Зате малощо знаємо про погляди Вилкого. Очевидно, що вони будуть виложені підчас виборчої кампанії. Але деякі основні речі висказав він уже у загальнім виді з нагоди, коли його офіційно повідомлювано про його вибір представниками Републиканської Партії, що сталося в дні 17. серпня. Провідні думки виголошеної тоді промови є такі:

Хоч я вже приняв кандидатуру в Філядельфії, то не хочу зривати з традицією нашого краю з піонірських днів і тому приноровлюся до неї. Промова, якою кандидат заявляє свою згоду на приняття, є його програмою. Тому зясую мою політичну фільософію, що збереглася в мойому серці. Як провідникові Републиканської Партії, хочу сказати таке: Ми вступаємо в цю кампанію наче в хрестоносний похід. В Америці потребуємо нового проводу, який вірив би в призначення Америки. Я не можу просити американський нарід віднестися з повною вірою до мене без повторення мого переконання, що для краєвої оборони ми потребуємо якоїсь форми для введення примусової армії.

Ми мусимо чесно стати, лице в лице в нашому відношенні до Великої Британії. Мусимо признати, що втрата англійської фльоти багато ослабить нашу оборонну силу. Атлянтійський океан може попасти під панування Німеччини. Це булоб нашим нещастям. Це малоб також важкий вплив на нашу заграничну торговлю.

Пропоную, щоб упродовж найближчих двох місяців я і президент стрічалися на спільній прилюдній платформі, щоб передискутувати головні точки теперішньої кампанії. Я також за те, щоб розмовитись з президентом, що його заставило думати, що нарід має більше довіря до нього ніж до Вашинґтона, Джеферсона, Джексона, Линколна, Клівленда, Теодора Рузвелта й Вудро Вилсона й втретє кандидувати.

Президент любується в підбурюючих зазивах й штучно створених паніках. Атаки президента на чужинні держави є безуспішними і небезпечними. Він залицявся до війни, до якої наш край безнадійно неприготований й якої рішуче не хоче. Він потайки вмішувався в справи европейських держав і без застереження заохочував чужі держави надіятися на таку нашу поміч, якої ми не могли їм дати.

Таксамо не хотів у час президент втаємничити нарід у свої пляни. Якби я став президентом, то я лише тоді погрожував би чужим державам, якби вони загрожували нам і якби я був готовим до акції. Ми мусимо глядіти в лице брутальному, може страшному фактові. Наше життя є мабуть конкуренцією зо способом життя Гітлера. Я обіцюю перегнати Гітлера в якомунебудь змаганні, що він його вибере в 1940 році й опісля. Обіцянки теперішнього уряду не можуть довести вас до перемоги над Гітлером, ані над ніким іншим. Президент не проповідує засад розросту, а засади поділу. Якраз такою дорогою йшла Франція перед своїм заломанням.

Я противний монополеві в підприємствах. Я прихильник збірних переговорів із представниками праці, вибраними свобідно без ніякого вмішування. Я вірю в затримання мінімума платні й мінімума годин праці.

Вірю в федеральні пенсії, в достаточну допомогу на старі літа й допомогу в часі безробіття. Я вірю, що федеральний уряд має обовязок зрівнати відповідальність за долю робітника як і фармера або підприємця.

Новий Розподіл потерпів невдачу у своїй програмі економічної відбудови, а на місце фільософії видатків, мусимо поставити фільософію продукції. Лиш ізза ослаблення населення шукає диктатора або влади сконцентрованої в руках адміністрації. Лише сильні люди можуть бути вільні, а продуктивні можуть бути сильними.

Єдиною землею, на котрій може процвитати воля, є земля обєднаних людей. Мусимо вірити, що добробут одиниці є добробутом загалу. Мусимо признати, що всі ми рівні перед Богом і перед законом. З вірою в Боже Провидіння та з непохитною постановою і безупинною працею певно доконаємо, що американська обіцянка стане правдою.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ ПІД ЗАЙМАНЦЯМИ

З церковного життя.

З Пряшівщини доносять, що єпископ Павло Ґойдич вніс недавно резиґнацію зі свого уряду, але Рим резиґнації не прийняв. Проти єпископа Ґойдича йде вже від кількох літ наґінка з боку словаків, які хотілиб на пряшівському єпископському престолі бачити словака. Як кандидата висувають єзуїта Яворку, словака, що з латинського обряду перейшов на східній. Єпископ Ґойдич не відомо чому підтримував у своїй єпархії москвофілів і переслідував свідомих національних робітників. Словаки досить швидко зорієнтувалися, що під плащиком москвофільства ховається найряніше мадяронство, що веде підпольну протисловацьку роботу. Тепер там пришпилили кацапів, щоб трохи витверезилися з кацапської дурійки. Москосвські школи в Пряшеві зліквідовано. Це, мабуть, і вплинуло так на єпископа Ґойдича, що він подався до димісії. Але булаб шкода, колиб після нього засів на українськім єпископськім столі чужий, що вів би далі денаціоналізацію українських вірних.

У Карпатській Україні преґарну народню роботу розвивали від 1920 р. сестри Василіянки, які виховували жіночу молодь і по школах і по інтернатах. З приходом мадярів, відомий мадярон єпископ Стойка взявся з питомим собі завзяттям до ліквідації сестер Василіянок. Всі галичанки мусіли ще торік виїхати з Карпатської України і, враз з багатьома іншими, зазнають долі скитальців - еміґрантів. Знову сестри Василіянки, уродженки Карпатської України, переходять там справжню Голгофту. Виховні інтернати в Ужгороді, єпископ Стойка їм відібрав, а зі шкіл їх усунено. Вони переживають довгу голодівку, наслідком чого багато молодих черниць занедужало на сухоти і приходиться їм ждати повільної смерти. Всі заходи поліпшити їх долю у місцевого Владики Стойки пішли на марне.

Українська Колеґія св. Йосафата в Римі перенеслася на літо до Кастельґандольфо, де посідає преґарну віллю над Альбанським озером, найкращу від усіх, за винятком одної папської, де звичайно Папа проводив своє літо, але цього року, з огляду на військовий час залишився в Римі. Під цю пору залишилося в колеґії тільки 27 українських богословів, інші (було всіх понад 50), американського походження, повернулися додому. Василіянська ґенеральна курія, що на літо виїздила звичайно до Галичини, щоб між своєю братією дихнути рідним повітрям, залишилась цього року в свойому римському осідку, при площі Мадонни де Монти. Головою курії є далі архимандрит Ткачук, а ґенеральним секретарем — о. Заячківський.

З музичного життя.

Відомий Український Національний Хор, під орудою Божика, хотів би виїхати в світ. Та тепер може виїхати хіба до Німеччини. Вісім місяців невпинної праці дає запоруку, що цей хор гідно репрезентуватиме українське мистецтво. Врешті численні рецензії захоплено говорять про його високий артистичний рівень. Він тепер вже може їхати на Захід — відновити почесну роботу, що 20 років передтим зробила Державна Українська Капеля під орудою Ол. Кошиця. Варшавський Український Комітет приклав усіх зусиль, створити й втримати цей хор, але варшавський терен особливо важкий. Тут найбільше тих, кому треба допомоги й матеріяльно і морально, а на хор ще потрібно багато грошей і то не тільки на добрі національні одяги, що в них хор виступав би, але на поповнення його та на опіку над родинами співаків, що, працюючи для мистецтва, мусять відмовитися від своїх попередніх зарібкових праць. Всі формальності, потрібні для виїзду вже полагоджені, в половині серпня. Хор міг би вже виїхати до Німеччини, але саме з матеріяльних причин цей виїзд припізнюється...

Серед численних згадок про виступи українських хорів у Генерал-Ґубернаторстві, мало коли згадується про український хор у Кракові, що дійсно гідний признання за свою невтомну працю й усі ті безкорисні виступи з приводу усяких національних свят та інших нагод. А цих виступів було чимало, і по всіх них хор залишав не тільки миле враження, але й загальне признання від всіх, що його чули. Душею хору все були брати Стецури та невтомний працівник, його диригент, м-р Улицький. Поруч дориґентської праці приходилось йому наладнати ще й видавничу справу. Недостачу музичної літератури відчувалось на кожному кроці, треба було заповнити цю прогалину видаванням бодай підручної нотної бібліотеки. І цю роботу зроблено, хоча й з трудом, бо саме тут, по цьому боці, де нема ні музичних джерел ні бібліотек — не легко було її виконати. Краківський хор розрісся. Підсилившись добірними голосами, він розгортається у ширину, виконуючи намічені пляни й задуми його основників. Намічено цілу низку окремих мистецьких концертів. — (За „Кр. Вістями". з 5. серпня).

Відродження Ярославщини.

У кожньому числі „Кр. Вістей" зустрічаємо безліч дописів з ріжних міст та сіл про місцеві свята, концерти, курси і т. п. Може не один читач — пропускає, не читаючи, цієї незамітної сторінки часопису з дрібним друком. Тим часом саме ці незамітні дописи з місць — це властиві цінні картини з нашого теперішнього життя. Листуючи сторінки часопису з цими дописами з місць, ми немов перекидуємо листки книги життя українських земель по цей бік Сяну й Буга в теперішню добу. І доводиться якнайбільше радіти, що ця і та місцевість, про яку може дуже давно ніхто й не чув, і вона сама, її населення, немов заснуло сном блаженних, тепер пробудилась і посилає вістку про себе. Правда, одна ластівка весни не віщує, але коли ці ластівки прилітають щодня і падають на редакційний стіл щораз численніше, то це наявний доказ відродження країни. Не те важно, яке саме було свято, і чи було воно менше чи більше величаве, але те, що дуже часто воно було **перше** свято і що люди мали сльози на очах, бачучи вони немов „віднайшли себе" та свою ідею. Кінець шкільного року, роздача шкільних свідоцтв і свято молоді — здавалось би цілком незамітне свято, цікаве хіба батькам. Але як взяти під увагу, що наприклад в Ярославі не було раніше ані одної української школи, і що провиною було навіть говорити по українськи і що взагалі тут заперечувано існування українців, то свято молоді, що відбулось тут 30. червня на спортовому майдані було для всіх, а зокрема для населення Ярослава дійсно чимсь незвичайним. Перед нами ось така картина: Великий спортовий майдан у середині міста, на ньому молодь двох народніх шкіл Ярослава (понад 350 дітей), — потім старша молодь з ґімназійного курсу, — всі вони стоять „струнко" під командою проф. Антоновича, дивлячись, як на машті поволі високо підноситься і має національний український прапор. Трикратне „Слава" вибухає з молодих грудей, а після того починається дефіляда. По дефіляді розсипуються справно ряди, усю площу знову вкриває молодь, дівчата в преґарних народніх строях. А під звуки музики пливе тиха, ритмічна молитва „Боже Великий, Єдиний..." Усе це моменти дійсно зворушливі. Потім іде ціла низка інших ритмічних вправ, що їх підготували вчительки Козаківна і Вербенцівна. Неменш вдатні були національні танки під проводом п. Лушпинської і дуже гарні „вежі". Крім того був ще виступ дітей-гостей, а саме малі школярики зо с. Святого вивели преґарно свої вправи при співі українських пісень. За цей вдавний виступ признано їм, жертвований фірмою „Логос", вартісний стінний образ „Св. Юрій" в рямцях... Чергового дня дістала молодь шкільні свідоцтва. Перші українські шкільні свідоцтва! — (За „Кр. Вістями" з 2. серпня). Е. О.

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

РОМАН З КОЗАЦЬКИХ ЧАСІВ

ТОМ I.

(13)

Зовсім несподівано для Павла вона кинула макогона під піч, піднесла полу хвартуха до очей і захлипала.

— Вигодувала... вилюляла синочка... нічого сказати... Гарна поміч... ста... старій неньці... Одного лиха година та нещаслива завіяла безвісти... Та ти що собі ледащо, думаєш? — раптом визвірилася Василиха на сина, й сльози їй миттю висохли на розлючених очах. — Ти на Січ, а матиж як? попід віконню?...

— Е, мамо, — спокійно підводячись і хрестячись у куток з образами, мовив Павло, — чогож там — на кого?... Адже не ви досі в мене, а я у вас на шиї був. Не буде мене, то вам ще лекше буде...

— Лекше, — відповіла, прибираючи зо столу. — А вміратиму — хто очі закриє?... Розумний який зробився... Коли це? Сьогодні, мабуть, сидячи під хатою на тще серце?...

А таки й правда, що сьогодні, — обізвався, посміхаючись, парубок. Він безмірно радий був: розмова, що її він сподівався з прикрим почуванням у серці, навіть трохи з острахом, розрядилася лише тихим дощем докорів та жалів. — Чимало я дечого передумав за цей день...

— Бачу, бачу, — як віддалений уже по бурі грім, гуділа мати, змітаючи в жменю крихти.

А він, осмілений несподіваною лагідністю неньчиною, правив далі, — де й мова бралася:

— Що маю робити вдома, коли не оженюся? Людей смішити гультайством, чи що? Зледащію зовсім. Вам помагати у вашому ділі — не хлопська це річ, а жіноча... Ремества ви мене не віддавали чомусь учити змалку...

— Деж би таки! — дитину, одніську, як мизинець, у чужі люди, — обурилася мати.

— Отже, й я кажу, що не навчили, а починати тепер — люди сміятимуться...

— А оженишся, то чим жінку годуватимеш? Чи й кралю свою посадиш мені на шию?...

— Передумав і про це, мамо...

— Щож ти вигадав, розуме?

— Попрошуся в старшого за лейстровика...

— А як не прийме?

— Прийме, — засміявся Павло, згадавши вчорашню пригоду біля козацького уряду. — Якогож йому ще козака треба!... А не прийме — наймуся до старости за челядина... ну, та вже десь приткнуся, щоб заробити на жінку й на себе...

— А на матір?! аж крутнулася з обурення стара. — Ще не оженився, та вже про матір забув, а як приведеш свою оту кралю, то матері й місця в хаті не буде! Знаю я їх, тих невісточок, що єдиначки в батька- неньки: ні за холодну воду, а свекруха — слова накриво не вергни, зараз- роз принидиться й надметься, як миш на крупу, а то й синові наскаржиться та ще й накаже неньку бити. Ач, який лобуряка вигнався, — в батька!...

Павло взяв був чумарку з жердки, щоб одягти мовчки під материне бурчання, але, почувши це, спочатку отетерів, а далі почав реготати, аж за боки взявся:

— Я? бити?! Ха-ха-ха!... Вас бити?!... Матусенько моя рідненька, що ви говорите!...

Він ухопив її за поперек і, піднявши, як пер'їну, високо вгору, цмокнув у щоку й пустив на піл.

— Пусти, осоружний! — борсалася в його могутніх руках Василиха. — Пху! навіжений!... Не казала я, що лобуряка! Тепер цмокаєш, а тоді чим цмокнеш матір, як жінка наскаржиться, — люшнею або вилами?... Ні, вже краще йди геть собі з отими гультаями на Січ, ніж матиме отут мені в моїй хаті краля твоя коверзувати! От що!...

Парубок трохи чумарки не впустив, почувши це.

— Де чорт не візметься, та почне отут усе по-своєму, — правила свої Василиха, пораючись коло ліжка. — Знівечить мені хлопця, нацькує на матір...

— Ха-ха-ха! — реготався Павло. — Ревнуєте мене до Орисі? й хату ревнуєте?... Таж ви її не знаєте, як слід!

— А якже, цяця яка!... Не знаю... Знаю, голубе, оту руду Оберемчишину вирлату дівулю... Ходить, як пава, й на бік не сплюне, пишна та горда й не підступи!... Знайшов золото... Куди це знов проти ночі? До своєї вирлоокої?

— Та до неїж... Требаж дізнатись...

— Нічого не треба!... Сказала, і в хату не пущу — й не пущу!...

— Нічого, мамусенько, помиритесь, аби тільки вона згодилась...

— Ось гляньте! — вдарила об поли руками Василиха, — вона!... А як мати не згодна, то тобі байдуже?...

— Добраніч, мамо! — кивнув головою Павло, надів бриля й потяг із хати.

(Дальше буде).

З ДНЯ

ДОБУВ ІЗ УСТ.

Летунський знавець, мейджор, Ал. Вилиємс, що постійно дописує до „Н. Й. Ворлд-Телеграму", 15. липня ц. р. пише в тій газеті таке:

„В цім краю є забагато самозванчих диктаторів, які хотілиб здушити все, що не погоджується із їхніми поглядами. Я не обороняю Линдберга, не погоджуюсь із багатьома річами, які він сказав, але я обороняю його права і права кожного американця, висказати те, що він хоче.

„Багато разів впродовж останніх пятьох літ чесні і поважні англійці, які були настільки патріотами, що виставляли себе тим на кривди і посміховище, перестерігали уряд, що Англію треба зробити сильною в повітрі. Деякі із тих справжніх англійців змушені були опісля тумануватими політиками відійти в тінь; бо ці політики пекли свою власну печеню і на програму збросння дивились як на партійний наділ. Французькі летуни після подібних спроб зазнали такої самої долі.

„Щоб не дала Англія в цю хвилю за ці втрачені літа! Багато разів, повертаючи до Англії після провірки німецької і італійської летунської сили, я діставав запити від англійських політиків про мою думку на континентальні летунські сили. Хоч я ніколи сам не накидався зо своїми думками і відповідав лиш тоді, коли мене запитали, на мене накидались із гнівом і обуренням і підозрівали мене в пронацістичних симпатіях".

ДЕ ЦІ ПОЛІТИКИ НИНІ.

Далі Ал. Вилиємс питає: „Де нині є ці політики, які, користаючи зо своїх привілеїв критики, дорікали і глузували в низький спосіб із французьких і англійських летунських пророків? Ховаються. Ховаються в надії, що ніхто не нагадає собі їх опору проти патріотичних і льогічних пересторог. Можливо, що чести для пророків в цім краю нема.

Але я покликаюсь на все, що святе і американське, і кажу, що не повинно тут бути нечести для тих людей, які говорять речі, в які вірять, що вони є корисні для Америки. Чи ви хотілиб мати такого лікаря, що брехав би вам про ваше здоровля? Чи ви хотілиб мати таких американців, які бачилиб як Німеччина й Італія будують свою повітряну силу за останніх пять літ, а брехалиб вам, що це все мана і що багнетів і кораблів вистарчить у наступній війні? Ні, я знаю, що ви не хотілиб.

„Деколи, вкусивши глибоко правду, чоловік зазнає гіркого посмаку. Але американці хочуть знати правду. Знаючи правду, ми можемо виконати кожну роботу. Франція була зруйнована людьми, які не допускали до правди. Англія має летунські недостачі і знаходиться на краю пропасти, бо її політики кричали проти летунства і марнували оборонні фонди".

НАУКА ДЛЯ НАС.

„Це повинно бути наукою для нас", говорить далі мейджор Вилиємс. „І цю науку наш нарід повинен дістати без огляду на ріжні позаколисові підступні групи та їх скрите ножівництво... „Пята колюмна" є тяжкий закид. Це значить зрадливий замір знищити Злучені Держави і все те, що обстоює Америка... Кожний, що бачить правду, хай проголошує її, не питаючись чи хтось її одобрює, чи ні. Злучені Держави Америки є небезпечно непідготовані щодо летунства і военного матеріялу. Ми будемо товчи так довго, поки ці недостачі не будуть направлені і доки не знайдемо якогось способу, щоб контролювати наших безконтрольних політиків".

НАШІ ЗАВВАГИ.

Наведені слова є такі, начеб добуті від нас самих. Бо хоч ми не боролись спеціяльно за розбудову повітряної сили, просто тому, що ми не летунські знавці, зате боролись за здорову суспільну систему, в кій суспільність моглаб чути тверду, хочби гірку правду. Злочинне занедбання мілітарних сил могло наступити якраз у таких системах, в яких тумануваті, нашпіковані особисто-партійними інтересами політики, таврували „зрадником", чи „про-наці" кожного, хто відважився підкреслити матеріяльну, чи моральну силу націстів або фашистів. Хто не називав націй „дурнями" чи „варятами", але говорив, що треба ставитись поважно до наростаючої сили і треба бути перед нею на осторозі, та навіть дещо з мето цього руху приймати, бо інакше лихо вийде, то такого називали „про-наці".

Впродовж довгих років таврували ми розпаношене партійництво, зокрема те, яке було у Франції, та говорили, що воно доведе Францію до руїни. Але нас за це деякі люди називали „про - націстами", „ворогами демократії". Ці наші люди нині не похвалились у кут, як це зробили англійці. Вони далі „навчають" інших, що треба, а чого не треба робити.

З ДІЯЛЬНОСТИ ГРОМАД І ОРҐАНІЗАЦІЙ

ФАКС ЧЕЙС, ПА.

Українська Дівоча Академія.

Молодь це наша будучність. Котра суспільність не виховає своєї молоди в патріотичнім дусі, ця і не має молодого покоління, що перенялоб спадщину батьків та продовжувалоб їхню працю. Без свідомої моральної та патріотичної молоді, всяка суспільність засуджена на загибіль.

Нам треба молоді, сильної духом і здорової тілом молоді, вихованої в правдивому морально-релігійному й патріотичному дусі, щойно тоді можемо бути певні, що наша будучність буде певніша, краща та ясніша.

Усім знаною є праця С. С. Василіянок, як у рідному краю, так і тут в Америці. С. С. Василіянки бачучи небезпеку, яка загрожує нашій суспільності з браку добре вихованої молоді, занялися шкільництвом. Вони посвячували цілий свій час, силу й здібності, щоб якнайбільше доброго зробити в тій ділянці.

Доказом їхньої невпинної праці є Дівоча Академія в Факс Чейс, Па., коло Філядельфії.

Ось ці два прекрасні будинки, які подаємо на знимці, це монастир і школа.

Перший будинок (з ліва) побудований в році 1931, коштом $215,000. Це монастир і дівоча „гайскул" із правом прилюдности. Вчать у ній кваліфіковані сестри-учительки.

Учениці, дочки українських батьків, що вчаться у тій школі, мешкають там увесь час. Предмети, які обовязкові в усіх „гайскул", викладається по англійськи. По українськи учениці вчаться релігії, української мови, історії, літератури та географії України. Крім цього вчать там українських вишивок, музики, національних танків та влаштовуються пописи й концерти.

Сестри виховують молодь у глибоко релігійному й патріотичному дусі. Вчать її української мови, пісні, вчать цінити народню ношу. В той спосіб виховують учениць і на добрих американських громадянок. Дівчатка виходять із тої школи підготовані до життя теоретично й практично.

Треба зазначити, що шкільна власть стейту Пенсилвенії (Департамент Освіти у Гарисбургу) поставило оцю Дівочу Академію на рівні з публичними „гайскулами", причім дозволила зачислити українські предмети науки до числа годин, що управнюють до вступу в усі американські каледжі.

Цей будинок з права, це новопобудований, модерно влаштований і крім шкільних кляс, офісу, фізикального кабінету, спалень, їдалень, кухонь і пралень також обіймає простору та прекрасну салю для влаштування всякого роду імпрез.

Наука в тих школах зачнеться вже 3-го вересня.

Українські батьки, посилайте свої дочки до цеї української Дівочої Академії. Кожна дитина вихована під умілим проводом С. С. Василіянок принесе вам щастя і потіху, а свому рідному краєві славу.

М. К.

VII. СЕСІЯ НАЙВИЩОЇ РАДИ СССР

Вона лишиться записаною і в історії України, бо протягом цеї сесії формально включено до УССР Північну Буковину та три українські повіти Басарабії. Промову Молотова про зовнішню політику СССР можна тимчасом полишити на боці, бо до неї доведеться ще повернутися при іншій нагоді. Зрештою те, що він сказав про окупування нових земель московським урядом, є наскрізь порожнім говоренням, яке московського хижацтва ані трохи не ховає. На це місце його промови не звернула ніякої уваги й европейська преса. Варті уваги числа московського хижацтва, якими хвалиться совєтська преса, а саме площа окупованої Басарабії виносить 44,500 кв. кільометрів з населенням 3,200,000 осіб, площа Північної Буковини виносить 6,000 кв. кіл. з населенням 500,000. Прилучена Литва має 2,800,000 населення, Латвія — 1,950,000, Естонія 1,120,000. Разом з 13 міліонами населення Західної України та Білоруси творить це приблизно 23 міліони нових невільників Московщини. Ціле населення СССР виносить тепер нібито 193 міліони.

З нагоди цеї сесії писали „Ізвєстія" з 3. серпня: „Тим часом як европейська війна повертається в світову, корабель совєтської держави прямує нехибно до означеної мети...", до московського імперіялізму. „Повернення відокремленої Басарабії та відступлення Північної Буковини ліквідує небезпечне жерело постійного неспокою на нашім кордоні..." і переносить його до самих меж СССР, додамо від себе.

З привітальною промовою до українського населення, що змінило румунську вязницю на московську вязницю народів, виступив самий голова Совнаркому УССР, пан Корнієць. Промовляв він в так званій „український мові, занечищеній примусово численними московізмами, зазначив, що „насильно відторгнуте" (насильством відокремлене) українське населення було „приречене на економічне разорення" (віддане на господарське нищення), при якім „тревальність" (час) робочого дня сягала до 12, а навіть 14 годин, змальовав, як тішилось населення з нагоди „возз'єднання" (прилучення), виявив переконання, що „клопотання" (заходи) що до прилучення до Молдавської Автономної Республики буде вдоволено і закінчив промову такою заявою: „Прошу сьому сесію Верховної Ради возз'єднати Північну Буковину та Ізмаїльський, Акерманський і Хотинський повіти Басарабії з УССР, утворивши в ній дві нові области Черновицьку і Акерманську".

Від буковинського населення виступив з промовою якийсь Михальчук, після його світлини в „Ізвєстіях" зовсім молодий ще робітник, з інтелігентним ще обличчям, невластивим большевицьким „депутатам". Промовляв він ще справжньою доброю українською мовою, але вже з обовязковими додатками офіційних московизмів, дякував від „батраків" (сільських робітників), бідняків і середняків селян за визволення, звеличав „великого надхненника визволення" Сталіна і обіцяв, що буковинські фабрики будуть працювати „безперебійно".

Старий професор Студинський зазначив бундючно, що він колишній галичанин, має щастя бути тепер совєтським громадянином, і яко такий витає населення рідної Буковини і Басарабії в межах СССР, на які не насміляться тепер „посягнути" ніякий ворог. За це він дякував „великій людині, яка після вислову Пушкіна сотворила собі в серцях всіх працівників нерукотворний памятник..."

„Клопотання" молдавського та українського населення про „возз'єднання" з СССР було розуміється вдоволено одноголосно. Та на який час, це вже інше питання. А тимчасом тим українцям, що перебувають позамежами московської вязниці народів треба памятати, які муки і пониження мусять терпіти українці під московською владою, і робити все від них залежне, щоб велика хвилина визволення прийшла як найскорше.

К. В.

НІМЕЦЬКІ СПОСОБИ ЗАВОЮВАННЯ

Секретар американської фльоти, Френк Накс, доручив полк. Вилиємові Дж. Доновані поїхати в Англію, щоб там розвідати, якими методами німці змогли віднести одну перемогу за другою з такою скорістю. Полк. Донован порозумівся зо знаним американським кореспондентом Анселем Морером і вони оба приготовили звіт. Звіт тепер оголошений прилюдно в американських газетах. З нього можна довідатися таке:

Потаємно приготовила Німеччина таку армію, якої ніхто не передбачував. Це тимбільше, що її підготовано неймовірно скоро. Навіть не вся ціла армія йшла до бою. Наприклад у Франції лише 50,000 німецьких вояків пробивали дорогу з повною посвятою, а інші частини лише очищували дорогу. Пробоєву силу становили повзи в сполуці з літаками. Армія нападала несподівано, ширила пострах, ворог здавався. Аж тепер виявляється, що крім військової сили стануди до помочі німцям ще інші чинники. Були це німецькі симпатики у нутрі нападеної держави й поза нею.

У нутрі була добре підготована „пята колюмна". Так у Польщі вона була створена з товариства „Дойтше Ферайнігунг" й „Партії Німецької Молоді". Крім цього яких 10,000 німців у Польщі були заняті як подорожуючі торговельні агенти, готелярі, кельнери, голярі та ріжного роду ремісники. Все те було на тайних услугах Німеччини й діставало тайні інструкції. У критичному часі багато з них пішли до польської армії і на границі розпочинали сутички з німецькими вояками. Деякі з них давали публиці мильні вказівки й розповсюднювали некорисні вісти, щоби викликати замішання. Отже, як розпочалася війна з Польщею, то Німеччина виграла її двічи скорше, ніж плянувала.

В Голяндії було 120,000 німців і вони теж зробили своє. Так напр. при переході через міст у Мордик німці були скриті на сплавах під мостом і вітерто помагали німецькій армії ввійти в Голяндію. Така поміч була дуже важна, бо відразу дала перевагу німцям. Двісті пятьдесять німців мали перед війною екстериторіяльні привілеї як члени німецької амбасади й могли безкарно всюди вештатися та підготовляти зраду.

У Бельгії німці мало причинилися до підривної кампанії, бо це завдання виконала національна меншина, знана під іменем флямандців. Вони вороже ставилися до Бельгії, домагаючися для себе права самовизначення. Коли прийшла рішальна хвилина, вони викавали свою ворожнечу до Бельгії ділом, ставши по стороні німців.

У Франції були до останньої хвилини діяльними по стороні Німеччини такі визначні одиниці, як Фрідріх Зібурґ або Отто Абец, котрі доказували лише теоретично потребу замирення з Німеччиною. Це підривало в населенні охоту до боротьби й стало німцям у практиці важною допомогою.

У Данії була постійна німецька агітація за віддання Німеччині провінції Шлесвику й Гольштайну, що їх дістала Данія в Версайському мирі. В Норвегії не було німців кольоністів, як в інших краях, зате німецькі торговельні кораблі мали залогу, складену з німецьких вояків і вони в рішальному моменті заняли свої становиська, які відразу перехилили перемогу на сторону Німеччини.

В Англії німці не мали часу підготовити акцію як слід через розвал Франції. Англія єдина з воюючих держав змогла усунути небезпеку пятої німецької колюмни, тому боротьба між Німеччиною й Англією стає затяжна. Ті, що втекли з Німеччини перед переслідуванням Гітлера, мали повну симпатію у британської публики. Коли вибухла війна, то 90 відсотків цих утікачів опинилися в концентраційних таборах. Англійський уряд вірить, що цілковито позбувся небезпеки німецької пятої колюмни.

ДИВНЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ НІМЦІВ

Із Загребу в Югославії, звідомлює агенція „Есошіейтед Прес", дослівно так: „Провідник пів міліона югославянських німців подав до прилюдного відома вістку, що з Басарабії буде перевезених до рідного краю 250,000 німців. Вони перебудуть якийсь час в робітничих таборах, що їх заложить Німеччина в цьому краю". (Це значилоб, що в Югославії. — Зам. редакції).

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

WILIAMSTOWN, N. J. The Brotherhood of St. George, branch 307 of the U.N.A. will hold a meeting in the church hall of St. Peter & Paul Church at 4 P.M. Sunday, August 25. — Joseph Arkatyn, sec.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. Збори Сест. Любов, від. 177, відбудуться в суботу, 24 серпня в год. 7. вечером. Проситься всіх членів, місцевих і позамісцевих, принести розмет на час, бо як ні, то будуть суспендовані. Присутність всіх членів є конечна, бо є важна справа до полагодження. — С. Саска, секр.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

НАПРУЖЕННЯ. — Оце може бути новий военний терен. Хрестом назначена пристань Тінос, де був сторпедований грецький кружляк незнаною субмариною. База італійських субмарин знаходиться на острові Лерос, 100 миль на схід звідси. Звідомлення принесли вістку, що грецький корабель був бомбардований близько острова Крети, а інший грецький корабель забрали італійці коло острова Сицилії.

ОСТАННІЙ ЗАЗИВ. — Німецький летун летів понад Англію та розкидав летючки з виїмками промови Гітлера, з назвою: „Останній зазив до розуму". Селяни думали, що це жарт і спродавали Летючки Червоному Хрестові.

Едемс.*)

ЧИ МОЖЛИВЕ ЖИТТЯ НА ПЛАНЕТАХ?

Хоч і як добре ми знаємо тепер планети як астрономічні тіла, хоч знаємо їх віддаль, величину, масу[1]) й їх дороги довкола сонця, то всеж не багато знаємо про їх поверхню, а тим самим і про умови життя на них. Бож вони не світять власним світлом, а „позиченим від Сонця, та ще до того зміненим атмосферою[2]) — якщо вона на них узагалі існує. Тому можемо сказати, що лекше пізнати поверхню непорушної зорі, віддаленої на 1000 років світла, ніж, н. пр., Місяця. Та хоч як воно тяжка річ, то д-р Райт (**Wright**) із інституту Карнеґі в Вашинґтоні виказав, що н. пр., поверхня Місяця це не голі скелі, а що вона утворена з шарів дуже дрібного піску або вульканічного чи то метеоричного пороху. Доказ переведено дослідами впливу ріжнородних матеріялів на світло, що від них відбивається.

На кожний промінь світла, що приходить до далековиду, впливає зміна температури й густости земної атмосфери. Наслідком цих вічно змінних колихань — образ хитається. Тимто новітні обсерваторії[3]) будують у околицях, де повітря по змозі спокійне, вільне від заколотів.

На підсоння на поверхні планети мають вплив три обставини. Перша — це її віддаль від Сонця, бо від нього залежна скількість тепла і світла, що їх дістає планета. Так, н. пр., $м^2$ поверхні Нептуна дістає тільки $^1/_{900}$ частину того світла й тепла, що $м^2$ поверхні Землі,, бо Нептун 30 разів так далеко від Сонця, як Земля.

Друга справа, це довжина дня на планеті, себто, скорість її обороту довкола власної оси. Бо то вона визначує час, коли проміння Сонця паде на означені частини її безперервної поверхні. Цікавий з того погляду Меркур. Він, імовірно, обертається довкола себе в тих самих 88 днях, в яких обертається раз довкола Сонця. Тимто він так, як Місяць до Землі, звертає до Сонця все ту саму сторону, й та сторона все сильно нагрівається, а друга сторона, що на неї не паде ніколи проміння Сонця мусить бути незвичайно зимна.

По-третє маса планети має великий вплив на те, щоб задержувалася атмосфера. Спершу, здається, мали її всі планети, та деякі з них утратили її то цілком, то частинно. Бо ґазові молекули[4]) атмосфери порушуються з великою скорістю в усіх напрямах, і то тим скорище, чим лекші складові ґази (водень і гелій скорше, ніж кинесь і азот).[5]) Крім цього, як температура вища, то вона збільшує ті скорости. Тимто коли в горішніх шарах атмосфери, де зудари з іншими молекулами щораз рідші, скоропорушних молекул задержати не може сила притягання — а та сила досить велика й не дозволить молекулі втекти у світовий простір, — тоді атмосфера для планети пропаща. Тимто лише така планета, що має значну масу й достатню силу притягання може задержати свою атмосферу, й то передовсім лекші ґази, що Меркур із масою рівною $^1/_{20}$ маси Землі не має ніякої атмосфери, Венера з масою $^4/_5$ маси Землі має значну атмосферу, Місяць із $^1/_{18}$ маси Землі є без атмосфери, а Марс із $^1/_{10}$ маси Землі має лише рідку атмосферу. Зате планети-велитні з масама 15 (Уран) до 300 (Юпітер) разів такими, як Земля, мають густі атмосфери; здається, що вони за мільони років, у протилежність до Землі — не зменшили ні трохи своїх запасів водня та гелію.

Що деякі планети мають атмосферу, можна провірити далековидом, який, н. пр., покаже, що там є хмари або явища смерку. Склад такої атмосфери показує нам спектроскоп,[6]) що розкладає відбите світло і вказує зміни того світла при переході крізь ту атмосферу. Алеж до нас не доходить ніяке світло зір, якеб не переходило і крізь нашу атмосферу. Її ґази, і передусім кисень, водяна пара й вугляна кислота, змінюють і дуговину. Тимто треба лінії дуговини земної атмосфери висіяти з дуговини зорі. Це можна зробити двома способами: перший — порівняти темні лінії дуговини планети з лініями, що їх викликує тільки атмосфера Землі. Так, н. пр., можна порівняти дуговини Марса й Місяця. Соняшне світло, „позичене" Марсом, на своїй дорозі від Сонця через Марс до Землі мусить перейти два рази атмосферу Марса й раз атмосферу — Землі, світло місяця лишень атмосферу Землі, бо Місяць не має атмосфери. Другий спосіб — це те, що лінії в дуговині зорі пересуваються, коли зоря порушується до Землі або від неї, тимто в корисних умовах дуговинні лінії якоїсь планети видаються цілком відділені від тих, що їх спричинює атмосфера.

Другий важний засіб розслідити поверхню планети є безпосередній помір температури, можливий, коли незвичайно витончити електричні струменти, що записують температуру (термоелементи). В обсерваторії на горі Вилсона послуговуються термоелементами[7]), що їх тягар не більший від одної тисячної частини каплі води. Вони мають промір пів міліметра, вони такі малі, що можна ними окремо розсліджувати подробиці поверхні планет, як, н. пр., „бігунові шапки" або темні й ясні точки поверхні Марса. За їх поміччю і 100-цалевого[8]) телескопу — можна мірити ріжницю температур $0,003^{\circ}$ Ц. та температури зір, що їх оком не бачимо.

Щож кажуть ці досліди про атмосфери, а тим самим про можливість органічного життя на ріжних планетах?

Меркур віддалений від Сонця лише $^1/_3$ так далеко, як Земля. Як уже сказано, він через малу масу не може мати якоїсь властивої атмосфери. На гарячій його стороні температура доходить до яких 350°, отже вона вища, як точка топлення олова. Його поверхня, як указує гостра гряниця його чорних плям, схожа з поверхнею Місяця; це пустиня, незвичайно гаряча на денній стороні, і незвичайно зимна на нічній.

Інакше Венера, — найясніша з усіх планет. Її віддаль від Сонця є яких $^9/_4$ така, як Землі, її маса $^4/_5$, її сила притягання на поверхні яких $^9/_{10}$ — тимто з деякого огляду це майже близнючка Землі. Вона має обширну, хоч трохи рідку атмосферу, все закрита густим покривалом хмар, так що ми її дійсної поверхні ймовірно ніколи не бачимо. Тимто ми не знаємо навіть певно, як швидко обертається ця планета, така з Землею споріднена, і не можемо нашими земними фізикальними асобами пробитися кріь верству хмар аж до ціпкої поверхні Венери. Таксамо спектроскопічні розсліди не дозволяють нам робити ніяких висновків про довжину дня на Венері. Ми знаємо тільки, що той день мусить бути дуже довгий. Одначе спектроскопічний дослід напевно показав, що поверх покривала хмар є багато вугляної кислоти, а зате майже нема кисня й водяної пари, обох ґазів, таких потрібних для органічного життя. Алеж нижче верстви хмар можуть находитися обидва ці ґази в достатній скількости. Більшість астрономів погоджується в тому, що Венера має ліпші передумови для органічного життя, ніж кожна інша планета. Також і поміри температури на Венері обмежуються до верстви поверх покриви хмар, тобто з деякого огляду до стратосфери[9]) Венери. Її температуру змірено на — 32°, отже вона є 22° тепліша, ніж стратосфера Землі. Приймаємо, що температура нижче хмар є вища, ніж на поверхні Землі.

Дальша планета в соняшній системі є Земля з Місяцем, який обертається довкола себе раз у тому самому часі, в якому кружляє довкола Землі, тимто звертає до Землі все ту саму сторону. Де проміні Сонця падуть на це небесне безатмосферне тіло, там є температура, в якій кипить вода, а на темній сторні Місяця є температура що-найменши яких — 157°, отже виразне пустинне підсоння з гарячими днями й зимними ночами.

Навіть атмосфери Землі ми не знаємо ще тепер докладно. Пересічна температура на поверхні Землі є 14°, у зворотниковій смузі 26°. Над дзеркалом моря маємо кругло 78% азоту, 21% кисня і 0,9% арґону[10]) з малою примішкою вугляної кислоти, амоняку, водня, гелія й інших ґазів. При великій скількости вогкости може скількість водяної пари дійти понад 1%. Досі думали, що в горішніх шарах атмосфери зміняються дуже сильно відносини скількостей поодиноких ґазів, та що в висоті 75 км. атмосфера складається виключно з водня. Та цьому перечать висліди російського лету у стратосферу в вересні минулого року; вони виявили, що повітря в висоті 19 км має майже зовсім той самий склад, що на поверхні Землі.

Марс пізнали наші астрономи розмірно докладно — бо він, попри Венеру, найближчий до Землі. Його промір рівний половині проміру Землі, його маса $^1/_{10}$. Він має рідку атмосферу, і це не спиняє обсервувати його поверхню. Його „день" є лише 37 хвилин довший ніж наш, так, що астрономи можуть його обсервувати в кількох одна по одній ночах майже в тому самому положенні. Його біла південна „бігунова шапка" щезає з кінцем Марсового літа цілком, а північна тоді сильно меншає. Ті значні колихання величини вказують на те, що це є верстви льоду, правда, дуже тонкі, що в літі дуже скоро танугь. Зате на Марсовому рівнику є велитенські темні плями, що їх барва зміняється протягом Марсового року. Деякі астрономи зі зміни цих барв здогадуються, що на Марсі є рістня. Цілком не вияснена ще, як і перша, суть славних „Марсових каналів". Що Марс має атмосферу, це стверджено з певністю. Стверджено навіть, хоч і виїнятково, хмари. Та атмосфера Марса далеко рідша, ніж на Землі; вона містить у собі, супроти рівно великої поверхні, лише $^1/_{1000}$ тої скількости кисня, яка є в нашій атмосфері, і таксамо на Марсі є розмірно дуже мало води. Температури на цій планеті розмірно нижчі, ніж на Землі й, мабуть, на деякій стороні не вищі за 16° Ц. Переважно вони нижчі від точки замерзання. Мала густота Марсової атмосфери влекшує дуже скорі перескоки температури; тимто на цій планеті панує підсоння, що є посередині між кліматом пустині на Землі й на Місяці, так що на Марсі міг би розвинутись лише найнижчий ростинний світ.

Планети Юпітер, Сатурн, Уран і Нептун із їх великими масами, корткими часами обороту й великою віддалю від Сонця — через те дістають від нього тільки небагато тепла — мають дуже обширні й густі атмосфери; головно Юпітер і Сатурн, що їх ціпкої поверхні ми ніколи не бачимо — якщо вони її мають узагалі. Дивна річ, що в атмосферах великих планет знаходяться значні скількости амоняку й метану[11]), і мабуть іще інших ґазів, сполук із воднем, які бувають великими масами в атмосферах цих світів. Зате остання планета, Плютон, має таку малу масу, що, ймовірно, свою атмосферу стратила у світовому просторі.

Ці розсліди виявляють, що покищо лише Земля є „найліпша" поміж світовими тілами, та що щодо можливости органічного життя на інших планетах не можемо собі робити багато надій. На Марсі належно є можливість життя для низьких життєвих творів. Хіба на одну Венеру вартоб звернутися майбутнім летунам у світові простори. Та й це не дуже ймовірне.

---

*) Едемс є директор обсерваторії на горі Вилзона в Каліфорнії. Ця обсерваторія має найбільший далековид (телескоп) на цілому світі.

1) маса — кількість річовин, що становлять якесь тіло.

2) атмосфера — повітряна поволока, складається з тропосфери (до 10 км. висоти), де відбуваються зміни погоди, повстають хмари, вітри, та зі стратосфери, що находиться вище, приблизно до 80 км., там щораз менше кисню, а більше азоту.

3) обсерваторія — установа з різним приладдям спостерігати різкі явища природи.

4) молекула — найменша частина якоїсь річовини.

5) гелій — найлекша після водню річовина, рідкий, нерозкладний ґаз, його найдено спершу у спектрі (веселкові смуги, дуговина) сонця, від того й його назва (гр. helios=сонце).

6) спектроскоп — прилад, що дає змогу витворювати та досліджувати спектр, себто, веселкові смуги (дуговину).

7) термоелемент — ряма з двох стовпків, із двох різних металів, злютованих один із одним кінцями; як огріти місця злютовані — повстає електричний струм.

8) цаль — 2.4 цм.

9) пор. пом. 2)

10) арґон — ґаз, що з іншими первнями не входить у сполуку, находиться в атмосфері (1%) та в цілющих водах.

11) метан — болотяний ґаз, вуглеводень, горючий, з повітрям вибухає.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

По довгій недузі померла дня 19. серпня, членкця Бр. Св. Йосафата, від. 273 У. Н. Союзу в Гудсон, Н. Й.

АННА ХРЕБОР.

Покійна прожила 57 літ. Родилась в селі Завадка, повіт Ліско Галичина.

Вступила в члени до У. Н. Союзу в марцю 1923 року.

Похорон відбудеться в четвер 22. серпня. Проситься членів відділу взяти участь в похороні.

Нехай Вашингтонська земля буде Її Пером!

Вічна Її Память!

Павло Маряк, секр.

ФЕДЕРАЛЬНА ЮНІЯ АМЕРИКИ Й АНГЛІЇ

В нюйорських великих часописах появилося оголошення, платне неназваними американськими громадянами, зорганізованими під іменем „Ню Йорк Коміті, Федерал Юніон Інк." з осідком 10 Іст 40 вул., з предсідником Джей Шифліном. В оголошенні міститься зазив, щоб створити вже тепер Федеральну Юнію з Англії, Ірляндії, Злучених Держав і Канади, на лад колишніх 13 стейтів Америки. Ціллю юнії булаб оборона перед Гітлером. Зазив пригадує, що таку юнію пропонував Франції Чорчил безпосередньо перед її капітуляцією. Колиб тоді така юнія була повстала, кажуть у зазиві, тоді французька фльота, літаки й інша зброя булаб збереглася на дальшу оборону. Такесаме може статися й на випадок розгромлення Англії Гітлером. Зброя Англії, як складової частини пропонованої юнії, перейшлаб на власність інших федеральних частин, що залишаться непереможні.

Замітне є закінчення в зазиві: „Оця війна" — сказано там — „це світова революційна війна; це перша громадянська війна цілого людства. На тому боці її ведуть із силою великої революційної візії. Тому й ми не можемо вести цієї війни самими оборонними засобами. Ми мусимо заатакувати її із іще сильнішою і то не менш революційною візією".

НІМЦІ ВИЛОВЛЮЮТЬ ВОРОГІВ НАЦІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

ШАНСІ (Швайцарія). — Сотні німців, ворогів націстичного режиму, що втекли з Німеччини з вибухом війни, й опинилися в Франції, виловлюють тепер націстичні агенти й забирають до Німеччини. Навіть і з околиць Франції, що не є окуповані німцями, зганяють цих людей гуртами й забирають вантажними автами в націстичні табори.

ТАРЗАН, ч. 85. Живе стрільно.

У руках Тарзана леопард став могутньою зброєю. Він кинув її на свого найближчого ворога.

У дикій плутанині кігтів, зубів та людськкого тіла, люди й хижак падали через листя.

Але ще двох із залоги Заліма почали підлізати вгору. Тарзан і собі поліз вище.

Та йому в утечі перешкаджали ланцюхи, що звисали з його рук та ніг. Один із його гонителів вхопив навіть за його ногу.